

Др СЛАЂАНА МИЛЕНКОВИЋ

Висока школа струковних студија за образовање васпитача

Сремска Митровица

ДИМИТРИЈЕ МИТРИНОВИЋ, ИСТРАЖИВАЧ И ТУМАЧ АНТИКЕ

Апстракт: Димитрије Митриновић (1887–1953), српски песник, критичар и философ, у својим есејима је тумачио дела познатих античких философа Аристотела и Марка Аурелија. Њихов утицај огледа се и у Митриновићевом песничком делу. Есеј о философу Марку Аурелију Митриновић је написао 1908, док је есеј *Морал Аристотелов* објавио 1909. године. На учењима Марка Аурелија формирао је неке своје ставове и ови есеји указују на суштину Митриновићевог књижевног рада. Критичко дело Димитрија Митриновића износи неке од проблема којима се бавио и у философским списима, а то је пре свега философија вере у божанско право човека.

Кључне речи: антика, Димитрије Митриновић (1887–1953), Аристотел, Марко Аурелије, философија вере.

1.

Димитрије Митриновић (1887–1953), српски песник, критичар, и философ највећи део свог књижевног стваралаштва заокружио је пре Другог светског рата. Стање у друштву у периоду између два светска рата извршило је велик утицај на песнике, па и на Митриновића. Димитрије Митриновић је као идеолог Младе Босне у почетку био ватрени заступник југословенског јединства. Објавио је манифест српског футуризма у *Босанској вили* 1913. године. Критички текстови које је објављивао у сарајевској, загребачкој и београдској штампи дуго су били занемаривани од стране проучаваца књижевности. Међутим, свеобухватно сагледавање модерне српске књижевности као и утврђивање стварних почетака књижевне авангарде код нас мора да обухвати и песништво Димитрија Митриновића.

Откако је почео да објављује песме, дакле од прве деценије двадесетог века (од 1907. године) па све до данас његов утицај је јачао на философском

и политичком плану. Разни видови Митриновићевог утицаја у српској књижевности зрачили су у оквиру, условно речено, јединственог југословенског културног простора у којем је постојао слободан проток културних и књижевних информација. Цела једна песничка генерација проистекла је управо из послератног стања духа, формираног негде око 1910. године. Весник тог духа и предводник генерације био је Димитрије Митриновић, који је већ 1905. године почео да објављује своје песме које су имале одлике експресионизма. Истовремено кад је експресионизам настајао у свету, Митриновић га је увео у српску књижевност, али не само у српску већ и у тадашње све југословенске књижевности. Своје песме је објављивао по часописима, а највише у *Босанској вили*, али их за живота није објавио у једној књизи¹. Митриновићеве песме, када су се појавиле, биле су авангарда, и настале су његовим самосталним ангажовањем на новој идеји, идеји експресионистичког погледа на свет.

2.

У делу Димитрија Митриновића налази се веома јасан и истакнут траг антике. Овај писац и мислилац бавио се проучавањем антике и у његовом легату² у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“ у Београду налазе се књиге Аристотела и Платона на грчком, Марка Аурелија и других античких мислилаца у оригиналу на чијим маргинама је Митриновић исписао запажања и неке своје мисли. Знао је грчки и читао је та дела у оригиналу. Нека су објављена у деветнаестом веку у Немачкој и представљају старе и ретке књиге.

Димитрије Митриновић враћа индивидуализацију у лирику, овај велики ум то ради потпуно свесно и с намером да српску књижевност поведе савременим светским токовима. О томе пише у књижевним критикама где се осврће на путеве светске лирике и оцењује да је модерна немачка лирика вреднија од целе остале лирике с изузетком Тарea и Хајнеа, наводећи каква би сада требало да буде. „Изгледа да баш данас живе и раде понајбољи представници барем у лирици, која је дотле била, великом већином, сентиментална, празнословна, неиндивидуална.“³ Он тражи да и његова лирика и поезија других песника балканских простора буде индивидуална. Од уметника не тражи лепоту него „умјетнички израз његовог унутрашњег живота.“⁴

¹ Предраг Палавестра је 1991. године, у Сарајеву објавио песме Димитрија Митриновића сакупљене на једном месту, у његовим *Сабраним гјелима*.

² Легат је премештен у депо библиотеке и сада је доступан само проучаваоцима његовог дела. Картотека такође није сређена, што значајно отежава рад ономе ко жели да нешто пронађе. Његова заоставштина садржи око 2.800 књига философије, етнологије, антропологије, оријенталних језика и уметности, међу којима има ретких издања. Легат је поклоњен библиотеци 1956. године, а други део његове библиотеке је у Ричмонду.

³ Димитрије Митриновић, *Из њемачке модерне лирике*, Сабрана дјела, књига I, Свјетлост, Сарајево, 1991, стр. 175.

⁴ *ibid*, стр. 176.

Ја видим јадну трагичност човјека
И ћутим боле свег живог и свјесног
јер свему томе нема задњег смисла.

(У бесаним ноћима)

Есеј о философу Марку Аурелију, Митриновић је написао 1908, док је есеј *Морал Аристотелов* објавио 1909. године. На учењима Марка Аурелија формирао је неке своје ставове и ови есеји указују на суштину Митриновићевог књижевног рада. Он у центар свог стварања ставља човека и велича људске вредности, попут стваралаца у антици. Јавља се као пручавалац и тумач антике још од гимназијских дана. Многа античка учења он је усвојио и на њима дање градио своје стваралаштво.

Предмет његове лирике, а по његовом мишљењу и предмет свеопште уметности, јесте човек, он је „првенствени и вјечни предмет њен“⁵ и сва стања, расположења и осећања његова. Човек за њега једнако је душа, неразмрсива и загонетна. Зато је у његовим стиховима загонетка душе чест мотив:

А лети душа и све дубље тоне
У плавом тајанству празне васионе . . .
– О, душо тужна, узрок ти је тајан.

(Једина жеља)

Митриновић је један од првих књижевних критичара који је третирао естетичку и етичку вредност у књижевном делу. На његову поезију су велики утицај извршила философска дела која је Митриновић преводио.

Половином двадесетог века Славко Леовац, је истражујући хеленску традицију у српској књижевности тога доба цео есеј посветио делу Димитрија Митриновића, налазећи у њему најјачи траг антике. Он се први позабавио версификацијом његових песама и дошао до значајних открића кад је реч о хеленском наслеђу тематском и формалном. Своју романтичарску природу допуњује у својим делима учењем античких мислилаца, нарочито Аристотела и Марка Аурелија. Леовац га је сматрао за најбољег, најпаветнијег и најчитанијег књижевног критичара у Босни.

Поезију као главни облик књижевног израза Димитрија Митриновића истакао је Миодраг В. Стојановић истражујући античке узоре његове лирике.⁶ И он се слаже са раније изреченим судом да је историјски значај Митриновићеве поезије био већи од естетичког, међутим проналази да је версификаторска изграђеност стиха и песничке форме по античким узорима далеко занимљивија и естетски вреднија од тематске једноличности Митриновићевих песама. Пореди Скерлићев суд о Мушицком о томе да није

⁵ Димитрије Митриновић, *Национално ѿло и модерносѿ*, Сабрана дјела, књига I, Свјетлост, Сарајево, 1991, стр. 159.

⁶ Miodrag V. Stojanović, *Antički uzori metrike Dimitrija Mitrinovića*, *Analei societății de limba română*, Zrenjanin, 1972–73, 3–4.

био песник већ више версификатор, са истим таквим сопственим судом о Митриновићу не видећи разлику између њих.

Бави се питањем субјекта у есејима подстакнут античким философи-ма које је читао и цитирао. „Иначе, Митриновићево разликовање стоичког и епикуровског учења је углавном јасно. Заснивајући своје мишљење о Епикуру највише на основу оног места када Епикур у *Писму Менекеју* каже да истинита теорија зна да „непомућено посматрање тих ствари чини да знамо шта треба одабирати и чега се треба либити ради телесног здравља и непомућеног душевног спокојства, јер је то сврха блаженог живота“ – иначе толико добро позната и преузимана, Митриновић долази до ове своје чудновате разлике епикуреизма и стоицизма: види је само у томе да први све темељи „на личности субјекта“, а други сматра да је субјект подређен целини, универзуму.“⁷

Ни песимиста, ни оптимиста, он је и једно и друго, према својим душевним расположењима. Верује да људска реч може да протумачи загонетку живота. Његове песме садрже променљива расположења, помало несистематска и хаотична. Ипак из 71 песме Димитрија Митриновића може да се издвоји неколико основних идеја о животу.

Писао је песме по угледу на античку лирику. Као ученик мостарске класичне гимназије, Митриновић је научио добро хеленски и латински. Да је знао хеленски, да је читао хеленске списе у оригиналу и да је проучавао античку философију, сазнали смо из два његова есеја: О Марку Аурелију и о Аристотелу. Есеј о философу Марку Аурелију написао је 1908. године, непуну годину дана после завршене гимназије, док је есеј *Морал Аристотелов* објавио годину дана касније.

Трагови тог, класичног, образовања и утицаја античке културе видан је у Митриновићевом песништву на плану форме. Митриновић тежи да реши проблем форме, користећи у почетку класичне метричке системе, а касније све слободније и смелије примењујући слободан стих.

Митриновић је завршио једну песму стихом

„А патња има дубокога смисла.“

јер за њега: Патити, то је циљ. Не жели живот, срећу, задовољство, јер само кроз патњу може доћи до сазнања. Патња се утемељује у основу постојања човека. Код Боре Станковића „човек је створен за бол и за патњу“, а не да ужива и буде срећан. Код Митриновића уметничко дело се заснива у патњи, јер је патња закон његовог срца. „Наш умјетник треба само да своје дјело роди у нашем језику, и да ствара оно што он хоће, по законима свога срца.“⁸

⁷ Slavko Leovac, *Helenska tradicija i srpska književnost XX veka*, Sarajevo, 1963, стр. 123.

⁸ Димитрије Митриновић, *Национално ѿло и модерносћ*, Сабрана дјела, књига I, Свјетлост, Сарајево, 1991, стр. 165.

Управо ти закони, закони срца, терају Митриновића да даље трага да разоткрије тајну душе и њена осећања. Посебно стање душе јесте блаженство, то је песнички занос који је Митриновић наследио од лозе песника пре њега који су писали о љубави и Богу.

Митриновић има изазивачки став према друштвеним мерилима, жељу да се грађански читалац скандализује, што његове песме одводи у гротеску. То антиграђанско осећање има и козмичке и авантуристичке аспекте. Његова поезија је откровење да је живот стварање живота. Димитрије Митриновић сматра да разумом, контемплацијом, визионарством треба доћи до вишег ступња поезије и уопште уметности. Заступа схватање да живот није изнад уметности, а његова поезија у појединим моментима замењује осећање сазнањем и ту се у извесној мери интелектуализује.

Димитрије Митриновић је не само био у контакту са револуционарним друштвеним организацијама, него је и био припадник круга „Младе Босне“ само је он револуцију спроводио у књижевности. Од стране историчара књижевности и књижевних критичара Митриновић и цела његова генерација су били запостављени и стога је потребно више радова који се баве процавањем његовог литерарног стваралаштва.

Познатији у савременој српској критичкој мисли као философ или зачетник политичких идеја Уједињене Европе, Митриновић је не мање значајан и на књижевном плану. За разумевање његовог целокупног дела потребно је сагледати однос његове философије и поезије. „Димитрије Митриновић се окренуо философији и теологији, потпуно одустајући од писања поезије у другом делу свог живота. Он је у Енглеској за философске расправе и стварање нових теорија државног уређења користио сва она учења и теорије која је оваплотио у својим песмама и књижевној критици у периоду док је био припадник круга Младе Босне. Само су његова уверења добила, уместо националног, космополитски карактер. За време боравка у Енглеској, Митриновић је сарадницима често говорио о својим младалачким данима и о својим везама са уметничком колонијом у Минхену, првенствено са Паулом Клеом, и Василијем Кандинским. Њихове слике су висиле на зидовима куће у којој је живео, а потврда за те везе су и писма различитим људима у вези са *Основама Будућности*.“⁹

Критици је добро познато да је Митриновић име Василија Кандинског увек стављао на прво место, изјављујући да је план о издавању једног „годишњака за развијање свељудске идеје у Европи“¹⁰ он израдио „заједно са господином Вас(илијем) Кандинским и уз помоћ неколицине правих и високих славенских, германских и латинских философа, политичара, уметника и критичара“¹¹.

⁹ Слађана Миленковић, *Песништво Димитрија Митриновића*, докторска дисертација, Филозофски факултет, Нови Сад, 2008. стр. 42.

¹⁰ Ibid, стр. 43.

¹¹ Id.

Иако се у *Основама Будућности* још не залаже за оживотворење тог новог човека, чиме ће се, у различитим варијацијама, бавити током каснијег боравка у Енглеској, Митриновић разговетно наговештава елементарне принципе својих будућих антропософских учења. Носиоци његовог *Савеза крви* прави су представници оне концепције човека коју је још почетком XV века разрадио Никола из Кузе, тумачећи свет као јединство различности које у потпуности, све до граница бескраја, испуњава и осмишљава човек.

Митриновић наставља синкретичну хуманистичку философију ренесансе, згуснута у тезама о *величини и достојанству човека* Мирандоле. Отворен према свим учењима и мисаоним системима, способан да повезује неусклађено и да мири искључивости, Митриновић је и еклектичким карактером своје философије будућности био близак Мирандоли као „великом кнезу философског помирења“ који је представљао мисао халдејску и персијску, јеврејску и грчку, римску и хришћанску, указујући на њихову подударност.

Није се колебао да се надовезује на мистерије Заратустре и Орфеја, да тражи зачетке хришћанских догми у паганском свету, да истиче сагласност Аристотела и Платона, и њих обојице са хришћанском философијом и Плотиним. Слободан у своме избору идеја и ослонаца, прихватао је туђа решења и био је настављач најразличитијих трагова.

С друге стране, човек Митриновићеве утопије, управо због самоостварених божанских вредности, неизбежно излази из мистичних сфера и, условљен не само својом „христологијом“ и оваплоћењем најузвишенијег духа него и историјском свешћу, апстрактну концепцију идеалне заједнице богуналичних људи покушава да спусти на земљу. Задржавајући донекле мистични карактер, Митриновићева утопија се не затвара у тип Аугустинове Божје *Државе*, чији је смисао апологетски. Иако је обасјан „јутарњим руменилом“ теософске мисли Јакоба Бемеа, од којег је преузео оптимистичку веру у свитање будућности, Митриновић утопијску визију сутрашњице, која већ почиње, у знатној мери одређује историјски. Многе тачке Митриновићевог програма *Основе Будућности*, изложене у писмима и белешкама писаним у оквиру припрема за покретање годишњака *Аријска Европа*, подразумевају цео низ конкретних акција и мера, на основу којих се прилично јасно може наслутити унутрашње устројство идеалне људске заједнице о којој је маштао и коју је супротстављао историјској и друштвеној ситуацији, трансцендирајући је у такозвану „апсолутну утопију“, која се никада не може остварити.

Исто тако, Митриновић мисли да је живот загонетка која се не може решити. У његовим стиховима Сфинга „злобно ћути“ и он види јадну трагичност човека и схвата да је његов удес – његов живот:

Лутању моме нигдје конца нема.
Све загонетка гони једна другу!

(У бесаним ноћима)

Посебну вредност за Митриновића имало је тумачење вредности немачких песника који су уједно и темељ експресионистичке лирике. У оба чланка о немачкој лирици, „Из немачке модерне лирике“ (1909) и „Из лирике Германије“ (1912), он понавља управо оне ставове који би могли да подстакну преображај духа и облика тадашње српске и хрватске поезије и да убрзају њену европеизацију на оном подручју где европска књижевност још има „здраве основе“ и сугерише прихватљиву скалу вредности.

Упознат с основним поставкама иначе недовољно усаглашене поетике књижевне авангарде, као и с искушењима модерног стваралачког процеса у тражењу равнотеже између унутрашњих и спољашњих елемената уметничког дела, он посебно инсистира на проблему песничке форме и поставља захтев да се авангардна побуна не заврши као револуција облика.¹² Указујући на поетски експеримент Арна Холца, чијим су се искуством увелико користили експресионисти, Митриновић још прецизније формулише свој авангардистички однос према песничкој форми, чврсто уверен да је то област од првенственог значаја за процес модернизације тадашње српске и хрватске поезије.

Колико је значајна авангардност Митриновићевих теза, створених под утицајем тада најмодерније струје европске књижевности, види се тек када се сагледа шири контекст ових текстова. Митриновић је, насупротив Богдану Поповићу, у име свога књижевног поколења и једне нове поетике, исказао каква песма треба да буде да би била лепа.

Митриновић се залагао за поштовање једног од кључних принципа футуризма, који је успоставио Маринети, а то је „потпуно обнављање човекове сензибилности“. Тражећи слободу, Митриновић је прихватио идеологију „разарања стварности“, коју је, много касније, Готфрид Бен истакао као један од основних принципа уметничке авангарде.

Предраг Палавестра даје оцену критичарског рада Димитрија Митриновића у свом тексту видећи га као литерарни подвиг какав се ретко бележи у историји. Приближавање и поистовећивање стваралачког духа и епохе, који стоје иза Митриновићевог футуристичког програма, успоставили су мост између раних наговештаја авангарде у српској књижевности и најизразитијих авангардних токова ондашње европске уметности.

¹² „Против култа форме – каже он у другој, коначној верзији чланка о немачким песницима – нема нико ништа, али када тај страшни и слијепи култ иде до презирања идејне, осјећајне, материјалне садржине, онда тај формализам прелази у вербализам и невриједност. Нијесу ријечи оно што ми желимо од умјетника него чулно приказана душевна стања: идеје, осјећања, маштања, вољне акције. (...) Форму треба усавршити до границе могућности, али не треба допустити, да се деси хетерогонија, да се сврха замијени средством, и да се чисто формално савршенство узме под савршену умјетничку садржајну вриједност. Вриједност највећа и основна, која је ту за све друге вриједности, вриједност аксиоматичка и изван сваке дискусије, то је душа: њен изражај бива вриједан тек по њеноме садржају.“ Навед. место.

Његово укључивање у европску авангарду није било механичко преузимање већ симултано изграђивање сопствених мерила и једне сасвим особене митологије. Та митологија је имала специфична својства која су је одвајала од италијанских и немачких духовних и стваралачких револуција. Опет, национални карактер Митриновићевог футуристичког програма, какав није био непознат ни изворном италијанском футуризму, наслањао се на књижевну и културну традицију. Истовремено, Митриновић је, опет сасвим у складу са интелектуалним стандардима свога доба, романском и германском духу придодавао тешку и омамљујућу словенску мисаону традицију, из чије је религијске и човечанске философије добрим делом произашла његова метафизичка утопија свечовека и свечовечанства, интегрисаног моралом братства и љубави.

Његов књижевни и естетички програм одступао је унеколико од европских оквира, али је, у крајњим консеквенцама, одговарао основним теоријским принципима авангарде: сви најважнији елементи његовога авангардизма били су усаглашени са естетичким, психолошким и етичким постулатима футуристичког и експресионистичког бунта и у главним цртама одговарали оној општој дијалектици коју је покушао да формулише Ренато Поћоли, а према чијем тврђењу идеолошке, социолошке и психолошке побуде авангарде садрже четири кључна момента – активизам, антагонизам, нихилизам и култ жртве назван агонизмом. „Национална основа прва два елемента не искључује ирационализам потоњих, утолико пре што се и нихилизам и агонизам мотивишу превасходно историјски, како је, у највећој мери, била мотивисана и авангардна мисао Димитрија Митриновића.“¹³

Он је управо тим авангардизмом привлачио омладину, која га је већ тада сматрала својим интелектуалним вођом и учитељем.“¹⁴ Програм футуризма Димитрија Митриновића донекле се подударало са теоријским претпоставкама експресионистичке и футуристичке побуне. Активизам, као покретачки дух авангарде, подједнако је био својствен и експресионистима и футуристима, с тим што се код експресиониста претварао у стваралачку енергију дематеријализације, интуитивног продирања до самог корена свих ствари и освајања микро и макрокосмичке стварности трансценденталног духа. „Ако би се гласни и шаренолики, противречни и широко разуђени програм књижевне и уметничке авангарде која је уздрмала и запалила Европу уочи првог светског рата свео на десетак најопштијих принципа, у већој или мањој мери подједнако својствених и футуристима и експресионистима, под заједничким називом нашли би се управо они елементи авангарде који су уграђени у темеље футуристичког програма Димитрија

¹³ Слађана Миленковић, *Навек. дело*, стр. 113–114.

¹⁴ Димитрије Митриновић, *Из њемачке модерне лирике*, Сабрана дјела, књига I, Свјетлост, Сарајево, 1991, стр. 185.

¹⁵ Ibid, стр. 188–189.

Митриновића садржаног у *Естетичким контемплацијама*.¹⁵ Митриновић је у тај свој чланак уткао култ Новог човека ослобођеног духа и обновљеног сензибилитета, заступајући продоховљење и општу хуманизацију. „Као и у поезији, где је класична форма сонета после 1910. године радикално замењена слободним стихом, тако је и језик Митриновићевих последњих радова, писаних уочи првог светског рата, захваћен невероватном бујицом пенушаве речитости, у чијим се ковитлацима губе и потапају многе недоречене идеје. Формиран у истој атмосфери као и велики део његовог интелектуалног и књижевног нараштаја Европе, Митриновић је од почетка носио у себи изразиту бунтовност, дрскост и склоност ка авантуризму и то га је, још у младости, као човека чинило ванпросечним, донекле екстравагантним и крајње неприкладним за уобичајене грађанске и интелектуалне стандарде.“¹⁶

Димитрије Митриновић *Естетичким контемплацијама* расветљава скрајнуте духовне токове у ондашњој српској књижевности, који су имали исту оријентацију као европска књижевност и уметничка авангарда оног времена.

Из Митриновићевих критика закључује се какве ставове он има о песнику и песништву. Тако је „песник слободан да греш“¹⁷ јер не треба да се држи правила већ да осећа. Митриновић у критикама Домјанића и Диса издваја стање духа, духовност и душевност, а то ће му бити преокупација и касније у стваралаштву. Као критичар тражи „метафизичку жицу“ код других песника. Митриновићева критика је импресионистичка, изграђена на Аристотеловим учењима, а касније се више приклонио Платону. Митриновић је први у српској критици употребио реч *кич* и касније *кич* супротстављао литерарној активности. Митриновић се залагао за аутономију уметничког дела за време док је уређивао *Босанску вилу*. Одласком у Минхен, удаљио се од националне проблематике али и од књижевности.

Утицај литературе, посебно латинске просодије, очито да је у почетку његовог стваралаштва био прејак. Због тога је његова поезија понекад, у том почетном периоду остављала читаоце хладним. Митриновићев критичарски рад био је битан чинилац укупног књижевног живота тадашње Југославије. Његови есеји и критички текстови били су веома запажени у то доба и утицали су на нову генерацију писаца. Стваралачка критика је можда другостепено стварање за Митриновића, али је од пресудне важности за преображај уметности у културу.

Митриновић је често писао под псеудонимом као песник, критичар и преводилац, па чак и касније када је писао текстове на енглеском језику. Познати су његови псеудоними: Ђ. Д. (Ђак Димитрије), затим М. Димитријевић и Anticus. Овај трећи псеудоним користио је само када је написао песму по угледу на античку, а забележено је седам таквих потписа. Као М. Димитрије-

¹⁶ Ibid, стр. 189.

¹⁷ Ibid, стр. 45.

вић се потписивао чешће (око 70 песама с овим потписом), такође као следбеник старих песничких модела. Митриновић је, дакле, постојао у два песничка лика (М. Димитријевић и Anticus), не само под три имена.

Митриновићево дело изазива истраживање и данашњих истраживача. Тако је проучаван у контексту енглеске философске мисли двадесетог века.¹⁸ Анализирајући философију Енглеске у периоду друге половине двадесетог века, Пасеринијева истиче да значајно место заузима и дело Димитрија Митриновића. Митриновића оцењује као утицајног философа, који је радио на јачању источњачке мисли у Енглеској. После њега и под његовим утицајем развила се тамо јака философска источњачка струја која траје до данас.

3.

Дело Димитрија Митриновића оставило је значајан траг у српској књижевности прве половине двадесетог века, а касније је постао популаран по својим философским и визионарским учењима. Од како је почео да објављује песме, дакле од прве деценије двадесетог века (од 1907.) па све до данас, кад његов утицај јача на философском и политичком плану, разни видови Митриновићевог утицаја у српској књижевности зрачили су у оквиру, јединственог југословенског културног простора у којем је постојао слободан проток културних и књижевних информација.

Димитрије Митриновић се окренуо философији и теологији потпуно одустајући од писања поезије у другом делу свог живота. Он је, у Енглеској, за философске расправе и стварање нових теорија државног уређења користио сва она учења и теорије која је оваплотио у својим песмама и књижевној критици у периоду док је био припадник круга „Младе Босне“. Само су његова уверења добила, уместо националног, космополитски карактер.

ЛИТЕРАТУРА

Bosanska vila : [list za zabavu, pouku i književnost], Сарајево, од 1909–1913. године Гађански, Марицки (1970): Ксенија Марицки Гађански, *Сиона између традиције и модерној* (О новијој грчкој поезији), *Летопис Матице српске*, књ. 405; 50–56. *Реторика и антика*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, XXXVIII/2 (1990) 333–343

¹⁸ Luisa Passerini, *Europa in Love, Love in Europe*, Imagination and Politics between the Wars, New York and London, New York University Press, 1999.

- Гађански, Марицки (1994): Ксенија Марицки Гађански, *Transkripcija i recepcija imena iz savremenog grčkog jezika*, Novi Sad. 5. Međunarodni naučni simposij Društva za primenjenu lingvistiku Vojvodine i Filozofskog fakulteta, 9. 12. 1994.
- Леовач (1963): Slavko Leovac, *Helenska tradicija i srpska književnost XX veka*, Sarajevo
- Миленковић (2009): Слађана Миленковић, *Рецепција поезије Димитрија Митриновића*, Сремска Митровица.
- Митриновић (1991): Димитрије Митриновић, *Сабрана гјела*, Сарајево: Свјетлост
- Mitrinovic (1987): Dimitrije Mitrinovic, *Certainly, Future : selected writings*, East European Monographs, 1987, Rutherford, N. C. – Autor dodatnog teksta, New York: Columbia University Press
- Митриновић (2004): Димитрије Митриновић, *Трећа сила*, преводилац Гордана Митриновић Омчичук, аутори додатног текста Чачак: Градац, Ендрју Ригби и Предраг Палавистра
- Палавистра (1973): Предраг Палавистра, *Почеци српског експресионизма: Поезија Димитрија Митриновића*, у часопису „Савременик“, год. XIX, књ. XXXVIII, св. 8/9, (103–142)
- Палавистра (1977): Предраг Палавистра, *Дома и ујоуија Димитрија Митриновића*, Београд: Завод за уџбенике
- Рајин (2004): Dušan Rajin, Nova Evropa i Dimitrije Mitrinović, Zlatna greda, God. 4, br. 32/33
- Stojanović (1972): Miodrag V. Stojanović, *Antički uzori metrike Dimitrija Mitrinovića*, Analei societatii de limba romana, Zrenjanin, 1972–73, 3–4

SLADJANA MILENKOVIĆ, PhD

Preschool Teacher's Training College
Sremska Mitrovica

DIMITRIJE MITRINOVIĆ – RESEARCHER AND INTERPRETER OF ANTIQUITY

Summary

Dimitrije Mitrinović (1887–1953), Serbian poet, critic and philosopher studied in his essays the work of the famous ancient philosopher Aristotle and Marcus Aurelius. Their impact is seen in Mitrinović's poetic work also. He was a poet and critic, to the start of the First World War member of “Young Bosnia”, and its spiritual leader, and later turned to European political thought. He was a proponent of creating a United States of Europe. He left behind an extensive work in the field of aesthetic studies and political utopias which turned out to be visionary after his death. An essay on the philosopher Marcus Aurelius Mitrinović

wrote 1908, while the essay *The Moral Of Aristotle's* released in 1909. On the teachings of Marcus Aurelius formed some of his own views and these essays shows the essence of Mitrinović's literary work. Dimitrije Mitrinović's critical work is primarily the philosophy of faith in the divine right of man.

Key words: Antiquity, Dimitrije Mitrinović (1887–1953), Aristotle, Marcus Aurelius, the philosophy of religion